

U oblasti Homolja, jednoj od poslednjih oaza netaknute prirode u Srbiji, u pripremi je otvaranje rudnika zlata Potaj Čuka-Tisnica iznad Žagubice uz metodu ekstrakcije zlata - cijanidom. Plan predviđa radni vek rudnika od 7 godina i vađenje 19,2 megatona rude.

Da bi se došlo do rude biće raskopano 48,3 megatona raskrivke što sa rudom čini 67,5 megatona (1 mt = 1 milion tona) raskopanog terena. Prosečna koncentracija zlata u rudi je 1,07 grama po toni.

Slikovito: za jedan zlatni prsten treba izvaditi 3 tone rude.

Ekstrakcija zlata iz rude vršiće se metodom hladnog ispiranja: ruda će nakon drobljenja biti rasprostrta na površinu od 36 hektara gde će se na otvorenom prostoru prskati cijanidom koji lako i brzo reaguje sa živim organizmima, veoma je toksično i smrtonosno jedinjenje. Predlog prostornog plana iz septembra 2021. prenamenom obuhvata oblast od 292 km², što čini 39% teritorije opštine Žagubica, od čega je 146 km² pod šumama. Sama zona rudarskih aktivnosti odvijaće se na površini od 10,56 km². Odluka o izradi Prostornog plana područja posebne namene objavljena je u Službenom glasniku (br. 64/2021) a finansira ga kompanija Avala Resources Ltd u vlasništvu kanadske kompanije Dundee Precious Metals. Dinamika predviđa da sve bude završeno do jula 2022. Odluka je u suprotnosti sa ranijom uredbom o utvrđivanju prostornog plana objavljenom u Sl. glasniku (98/2014-8) u kojoj se za ovaj pojas Borske metalogenetske zone navodi: "...na današnjem tehnološkom nivou nisu se još stekli uslovi za planiranje eksploatacije."

Neracionalno korišćenje mineralnih resursa i ogromni rizici po životnu sredinu

Projekat rudnika sa rokom trajanja od 7 godina predstavlja se kao projekat od nacionalnog interesa iako se na osnovu podataka iz prostornog plana jasno uviđa neracionalno korišćenje mineralnih resursa i favorizacija interesa investitora uz velike rizike po životnu sredinu. Cijanizacija omogućava profitabilno iskopavanje rude sa nižim procentom zlata i čini rudarenje agresivnim zbog vađenja i prerade mnogo više rude da bi se dobila ista količina zlata tako da jame i jalovišta pokrivaju veće površine i proizvode velike količine otpada. Akcidenti cijanidom u svetu su česti. Najveći akcident u Evropi nakon Černobilja dogodio se 2000. u Rumuniji na lokaciji Baia Mare, kada se 3,5 miliona m³ jalovine kontaminirane cijanidom izlilo u reku Tisu, ubijajući ceo rečni ekosistem u dužinu od 400 km. Parlament EU je 2010. izglasao potpunu zabranu cijanida u rudarstvu ali EU komisija nije ratifikovala predlog. Debate se vode i danas. Zakonom je zabranjen u Nemačkoj, Češkoj i Mađarskoj. Turski parlament je 2007. uveo zabranu otvaranja novih rudnika koji koriste cijanid.

U Švedskoj i Finskoj cijanizacija se odvija strogo kontrolisanim procesom uz digitalni monitoring u zatvorenim tankovima ali ostaje problem odlaganje jalovine. I tamo se vode debate o zabrani postupka.

Potaj Čuka-Tisnica deo je projekta "Timok Gold Project" Dundee Precious Metals. Tehnički izveštaj sa rezultatima istraživanja zlatnih rezervi, planovima rudnika, opisom procesa proizvodnje itd. javno je dostupan na veb stranici kompanije u PDF formatu na 494 stranice. Kompanija Dundee trenutno posluje u Bugarskoj i Namibiji i u obe je bilo akcidenata. U Bugarskoj je kontaminirana reka Topolnica. Vrhovni sud Bugarske je kaznio kompaniju sa 800€ (!) mesečno bez ikakve obaveze dalje zaštite prirodne sredine. U Kanadi ne eksploatišu rudu.

Simptomatično je što kompanija u saopštenjima ne navodi još jedan projekat: odlagalište jalovine u južnoj Jermeniji (do 2016) gde je došlo do kontaminacije terena zbog popuštanja brane. Sudski sporovi nisu rezultovali odštetom. Društveno-ekološke posledice osećaju se i danas.

Zakoni se menjaju u korist kompanija

Projektom Potaj Čuka-Tisnica u Homolju Ugroženi su slivovi Mlave i Peka i posledično Dunav što bi u slučaju akcidenta za posledicu, između ostalog, imalo međunarodni postupak protiv Republike Srbije.

Problem su i zakonske regulative koje se odnose na bezbednosne rizike i pisane su u korist kompanija. Npr. zakon o zaštiti prirodne sredine izmenjen je (2011) tako da analize kvaliteta površinskih i podzemnih voda ne radi republički RHMZ već laboratorija koju angažuje kompanija.

Plan otvaranja rudnika je u potpunoj suprotnosti sa Prostornim planom republike Srbije (2021-2035) i sa principima Prostornog plana opštine Žagubica u kojima su osnovne smernice:

Zaštita životne sredine

Razvoj turizma, poljoprivrede, šumarstva, lova i ribolova.

Osim šireg lokaliteta Potaj Čuka-Tisnica, rudarska kompanija je dobila licencu i za prostor Umka koji se direktno nastavlja na zonu planiranog rudnika u pravcu jug i duboko zalazi u prostor zaštićenog prirodnog dobra Beljanica-Kučaj.

Beljanica-Kučaj čekaju da postanu nacionalni park, ali to nekome ne odgovara

Ova prostrana planinska oblast je zbog svojih karakteristika trebala biti proglašena

nacionalnim parkom (2018), prvim u Srbiji nakon 40 godina, ali se rokovi volšebno pomeraju dok istovremeno traje obimna seča starih šuma.

Posledično učestali su odroni i bujične poplave poslednjih godina. Homolje odlikuju oštre zime i obilne snežne padavine. Kada rudnici budu zatvoreni ostaće kontaminirana jezera i brda jalovine ograđena nasipima ugroženih erozijom kao permanentna pretnja životnoj sredini.

Oblast Homolja, Beljanice i Kučaja čini prirodnu celinu sa najvećom kontinuiranom šumskom površinom u Srbiji u sklopu koje je nekoliko prašumskih rezervata i preko 150 speleoloških objekata. Prvi spomenici prirode na ovom potezu proglašeni su 1949. godine.

Najveći je rezervoar pitke vode u zemlji, stanište je 70% ukupne faune sisara u Srbiji (među kojima su mrki medved, ris, vuk, jelen, vidra...) od kojih su mnogi na crvenoj listi ugroženosti, 23% gmizavaca, 130 vrsta ptica i sa preko 750 taksoma 25% ukupne flore u Srbiji.

Na prostoru Homolja i Crnog vrha, tokom ratne zime 1945. odigrala se jedna od prvih Omladinskih radnih akcija, najmasovnija do tada. Na velikom minusu 1.600 mladih ljudi naseklo je i dopremilo u Beograd više od 20.000 m³ drveta za ogrev bolnica punih ranjenika i škole.

U čast akcije, pored zimi čuvenog puta "Bor - Žagubica preko Crnog vrha", kao okamenjeni plamen stoji spomenik na kome je isklesano:

"Ljubavi smo učili vatru da nam zemlja više ne gori".

Izvor: daljine.rs